

COMMISSION DES ASSURANCES

Bruxelles, le 18 février 2005

DOC C/2004/6

AVIS

relatif à la requalification des contrats d'assurance vie

Article 124 de la loi du 25 juin 1992

1. INTRODUCTION

Certaines décisions rendues récemment par les tribunaux procèdent à la disqualification de contrats d'assurance sur la vie pour les considérer comme des produits d'épargne ou de placement. Face à l'apparition de produits d'assurance plus flexibles destinés à attirer l'épargne des ménages, certains juges estiment que ces contrats ne présentent plus un caractère aléatoire et qu'il ne se justifie plus, dès lors, de les faire bénéficier des avantages reconnus par la réglementation à l'assurance vie.

Cette réaction jurisprudentielle s'observe le plus souvent lorsque des sommes importantes sont investies, sous forme de primes uniques ou périodiques, par des personnes d'un certain âge, le bénéfice du contrat étant attribué à un tiers en cas de décès. Au moment du décès, les héritiers réservataires s'estiment lésés par cette attribution qui, selon eux, contribue à détourner des sommes qui auraient dû en principe revenir à la succession.

L'article 121 de la loi du 25 juin 1992 les empêche, en raison du mécanisme de la stipulation pour autrui, de faire valoir des droits sur le capital, le capital perçu par le tiers étant censé n'avoir jamais transité par le patrimoine de la personne décédée.

L'article 124 de la loi du 25 juin 1992 permet par contre aux héritiers de demander la réduction des primes payées par le souscripteur, mais seulement lorsque les versements effectués sont manifestement exagérés eu égard à sa situation de fortune.

COMMISSIE VOOR VERZEKERINGEN

Brussel, 18 februari 2005

DOC C/2004/6

ADVIES

inzake de herkwalificatie van
levensverzekeringsovereenkomsten
Artikel 124 van de wet van 25 juni 1992

1. INLEIDING

In een aantal recente beslissingen van rechtbanken worden levensverzekeringsovereenkomsten geherkwalificeerd als spaar- of beleggingsproducten. Sommige rechters zijn van oordeel dat de flexibelere verzekeringsproducten die recent hun intrede hebben gemaakt op de markt en die mikken op het spaargeld van gezinnen geen aleatoir karakter meer hebben en dat het dus niet meer gerechtvaardigd is om aan deze overeenkomsten de door de levensverzekeringsreglementering toegekende voordelen te verlenen.

Dergelijke rechterlijke reacties worden meestal waargenomen wanneer aanzienlijke bedragen in de vorm van koopsommen of periodieke premies belegd worden door personen van een zekere leeftijd en de winst van de overeenkomst aan een derde wordt toegekend in geval van overlijden. Op het ogenblik van het overlijden voelen de reservataire erfgenamen zich benadeeld door deze toekenning, die volgens hen bijdraagt tot het verduisteren van sommen die in principe in de nalatenschap hadden moeten worden opgenomen.

Artikel 121 van de wet van 25 juni 1992 belet hen echter, via het systeem van het beding ten behoeve van derden, hun rechten op het kapitaal te doen gelden. Er wordt namelijk van uitgegaan dat het door de derde geïnde kapitaal nooit tot het vermogen van de overledene heeft behoord.

Artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 maakt het voor de erfgenamen echter wel mogelijk om de inkorting te vragen van de door de verzekeringnemer gestorte premies, maar enkel wanneer de verrichte stortingen kennelijk buiten verhouding staan tot zijn vermogenstoestand.

Plutôt que de faire application de cette disposition dont les conditions sont strictement définies, certains tribunaux préfèrent employer la voie de la disqualification en vue de faire rentrer les sommes versées au titre du contrat ainsi disqualifié dans la masse successorale

La question de la disqualification des contrats ne sera abordée ici que sous l'angle civil. La même question peut bien entendu avoir des conséquences en matière fiscale. Celles-ci ne sont pas examinées dans le présent avis.

--

2. LES CONTRATS ALÉATOIRES

L'article 1964 du Code civil classe les contrats d'assurance parmi les contrats aléatoires. Il est vrai qu'au moment de l'adoption du Code civil, les assurances sur la vie et les assurances sur la responsabilité étaient encore réputées illicites. Il n'en demeure pas moins que l'appartenance du contrat d'assurance à la catégorie des contrats aléatoires n'a pas, jusqu'à présent, été remise en cause par la doctrine.

Le Code civil propose deux définitions du contrat aléatoire. Après avoir défini le contrat commutatif, comme « celui où chacune des parties s'engage à donner ou à faire une chose qui est regardée comme l'équivalent de ce qu'on lui donne ou de ce que l'on fait pour elle », l'article 1104 précise que le contrat est aléatoire « lorsque l'équivalent consiste dans la chance de gain ou de perte pour chacune des parties, d'après un événement incertain ».

L'article 1964 propose, quant à lui, une définition différente. Le contrat aléatoire y est présenté comme « une convention réciproque dont les effets, quant aux avantages et aux pertes, soit pour toutes les parties, soit pour l'une ou plusieurs d'entre elles, dépendent d'un événement incertain ».

A la différence de l'article 1104, l'article 1964 laisse entendre que la chance de gain ou de perte pourrait bien n'affecter qu'une seule des parties et non les deux.

Une lecture attentive des travaux préparatoires du Code civil révèle en réalité que les auteurs du Code civil, en rédigeant l'article 1964, ont seulement voulu souligner que le contrat aléatoire pouvait faire naître un engagement définitif et parfaitement déterminé dans son étendue dans le chef de l'une des parties (le preneur d'assurance est, par exemple, tenu de payer la prime...). Ceci n'altère en rien la nature du contrat aléatoire ni le fait que l'aléa affecte

Om de sommen die uit hoofde van de overeenkomst gestort zijn terug te doen keren naar de nalatenschap, verkiezen sommige rechtbanken een diskwalificatie boven de toepassing van deze bepaling, waaraan strikt gedefinieerde voorwaarden verbonden zijn

De problematiek van de diskwalificatie van de overeenkomsten wordt hier enkel benaderd vanuit een burgerlijk perspectief. Dit thema kan uiteraard ook consequenties hebben op fiscaal vlak. Deze komen in dit advies echter niet aan bod.

--

2. DE KANSOVEREENKOMSTEN

Volgens artikel 1964 van het Burgerlijk Wetboek zijn verzekeringsovereenkomsten kansovereenkomsten. Op het ogenblik dat het Burgerlijk Wetboek werd afgekondigd, werden de levensverzekeringsovereenkomsten en de aansprakelijkheidsverzekeringen nog als ongeoorloofd beschouwd. Toch wordt het feit dat verzekeringsovereenkomsten als kansovereenkomsten worden beschouwd tot op heden niet in twijfel getrokken door de rechtsleer.

Het Burgerlijk Wetboek stelt twee definities voor van de kansovereenkomst. Artikel 1104 definieert de vergeldende overeenkomst als « een overeenkomst waarbij elke partij zich verbindt iets te geven of te doen, dat beschouwd wordt als gelijkwaardig met wat men haar geeft of voor haar doet », en bepaalt dat een overeenkomst een kansovereenkomst is « wanneer het gelijkwaardige gelegen is in de kans van winst of verlies, die voor elke partij afhankelijk is van een onzekere gebeurtenis ».

Artikel 1964 stelt een andere definitie voor. De kansovereenkomst wordt er voorgesteld als « een wederkerige overeenkomst, waarvan de gevolgen, met betrekking tot winst en verlies, hetzij voor alle partijen, hetzij voor een of meer van hen, van een onzekere gebeurtenis afhangen ».

Anders dan artikel 1104 laat artikel 1964 verstaan dat de kans op winst of op verlies gevolgen zou kunnen hebben voor slechts één van de partijen en niet voor beide.

Wanneer men de voorbereidende werkzaamheden van het Burgerlijk Wetboek aandachtig leest, merkt men dat de auteurs van het Burgerlijk Wetboek, toen ze artikel 1964 hebben opgesteld, in feite slechts hebben willen onderstrepen dat de kansovereenkomst een definitieve verbintenis kon doen ontstaan, waarvan de omvang volledig was vastgelegd, voor een van de partijen (de verzekeringnemer is bijvoorbeeld verplicht de premie te betalen...).

bien les deux parties. En effet, si un sinistre survient pendant la période de couverture, l'assuré bénéficiera de la garantie de l'assureur alors qu'il n'aura versé qu'une prime modique, tandis que si aucun sinistre ne survient pendant cette même période, l'assureur conservera la prime. Cette prime apparaît comme le montant que l'assuré a accepté de verser pour le prix de sa sécurité.

La spécificité du contrat aléatoire résulte donc toujours et précisément de ce que la chance de gain ou le risque de perte sont placés volontairement par les parties au centre de l'échange économique qui constitue la cause même du contrat. Ainsi le contrat aléatoire procède-t-il toujours d'un échange de chances de gain ou de risques de perte pour les deux parties.

Les représentants des assureurs ne partagent pas l'analyse présentée ci-dessus.

Ils considèrent en effet que le Code civil ne contient qu'une seule définition du contrat aléatoire. L'article 1964, qui introduit le titre du Code civil intitulé « des contrats aléatoires », est le seul qui indique quelles sont les caractéristiques d'un contrat aléatoire. Le contrat aléatoire est « une convention réciproque dont les effets, quant aux avantages et aux pertes, soit pour toutes les parties, soit pour l'une ou plusieurs d'entre elles, dépendent d'un événement incertain ». L'article 1964 est clair. La chance de gain ou de perte peut n'affecter qu'une seule partie au contrat.

Faire référence à l'article 1104 pour définir ce qu'est un contrat aléatoire ne se justifie pas. Cette disposition définit en effet le contrat commutatif et sa caractéristique essentielle : une équivalence des prestations des parties au contrat. L'article 1104 indique ensuite logiquement que pour qu'un contrat commutatif soit aléatoire, la chance de gain ou de perte d'après un événement incertain (cf. art 1964) doit constituer l'équivalent pour chacune des parties

La spécificité du contrat aléatoire résulte donc de ce que ses effets (avantages ou pertes) dépendent d'un événement incertain, que ceux-ci affectent ou non toutes les parties au contrat.

Dit verandert niets aan de aard van de kansovereenkomst en doet niets af aan het feit dat het toevalskarakter wel degelijk voor beide partijen geldt. Indien er zich een schadegeval voordoet tijdens de periode van dekking, zal de verzekerde aanspraak kunnen maken op de dekking van de verzekeraar hoewel hij slechts een bescheiden premie zal hebben gestort, indien er zich gedurende deze periode geen schadegeval voordoet, zal de verzekeraar de premie behouden. Deze premie is het bedrag dat de verzekerde heeft aanvaard te betalen als prijs voor zijn zekerheid.

Het specifieke karakter van de kansovereenkomst vloeit dus altijd en precies voort uit het feit dat de kans op winst of het risico van verlies door de partijen bewust in het centrum van de economische ruil wordt geplaatst, die de oorzaak zelf van het contract vormt. Zo vloeit de kansovereenkomst altijd voort uit een uitwisseling van kansen op winst of risico's van verlies voor beide partijen.

De vertegenwoordigers van de verzekeraars zijn het niet eens met bovenstaande analyse.

Zij zijn namelijk de mening toegedaan dat het Burgerlijk Wetboek maar een enkele definitie bevat van kansovereenkomst. Artikel 1964, dat de inleiding vormt van de titel "kanscontracten" van het Burgerlijk Wetboek, is het enige artikel dat de kenmerken geeft van de kansovereenkomst. De kansovereenkomst is "een wederkerige overeenkomst, waarvan de gevolgen, met betrekking tot winst en verlies, hetzij voor alle partijen, hetzij voor een of meer van hen, van een onzekere gebeurtenis afhangen". Artikel 1964 is duidelijk. Het is mogelijk dat de kans op winst of op verlies alleen gevolgen heeft voor één van de partijen bij de overeenkomst.

Verwijzen naar artikel 1104 voor de definitie van kansovereenkomst is niet gerechtvaardigd. Dit artikel definieert namelijk het begrip « vergeldende overeenkomst » en vermeldt het meest essentiële kenmerk ervan: gelijkwaardigheid van de prestaties die door de partijen bij de overeenkomst worden geleverd. Logischerwijze bepaalt artikel 1104 verder dat een vergeldende overeenkomst een kansovereenkomst is wanneer het gelijkwaardige gelegen is in de kans van winst of verlies, die voor elke partij afhankelijk is van een onzekere gebeurtenis (cf art 1964).

Het specifieke van de kansovereenkomst is dus gelegen in het feit dat de gevolgen ervan (voordeel of verlies), die al dan niet voor alle partijen bij de overeenkomst gelden, afhankelijk zijn van een onzekere gebeurtenis.

A. CONTRATS ALEATOIRES ET ASSURANCE VIE

Au vu de la définition qui vient d'être proposée, il est permis de se demander si certains contrats d'assurance sur la vie sont encore des contrats aléatoires.

Sans entrer ici dans le détail, il suffira de partir de deux exemples : les assurances de capital différé qui sont incontestablement des contrats aléatoires et les assurances de capital différé avec contre-assurance de l'épargne acquise dont la qualification peut être discutée au sens du Code civil.

Les assurances de capital différé sont incontestablement des contrats aléatoires car la capitalisation du rendement dégagé par le placement des sommes collectées pendant la durée du contrat intègre une probabilité de décès du souscripteur avant le terme du contrat : les primes versées par les assurés décédés bénéficient aux assurés survivants. C'est pourquoi, à taux identique, le rendement d'une assurance à capital différé est légèrement supérieur à celui d'une opération de capitalisation. Le moindre coût du contrat d'assurance résulte des bénéfices de mortalité.

Afin d'éviter que l'assuré ne soit privé de l'épargne constituée en cas de décès prématuré, les assureurs ont alors proposé des assurances de capitaux différés avec contre-assurance des primes versées, puis avec contre-assurance de l'épargne acquise. Dans cette dernière hypothèse, en cas de prédécès, l'assureur s'engage alors à payer le solde du compte épargne qui est égal à la réserve mathématique du contrat.

C'est à propos de ces contrats que la question de qualification peut être discutée car on ne voit plus très bien où se cache la chance de gain ou le risque de perte pour les deux parties. La clause de contre-assurance décès portant sur l'intégralité de la provision mathématique du contrat a pour effet de faire disparaître tout effet de levier attaché aux bénéfices de mortalité.

Ces formules d'assurance présentent en tout cas des particularités troublantes. Tout d'abord ceux-ci ne requièrent pas nécessairement l'utilisation des tables de mortalité pour fixer le montant de la prime. Ensuite, on notera que les contrats discutés ne comportent pas de capital sous risque, le capital sous risque étant en effet égal au capital dé-

A KANSOVEREENKOMSTEN EN DE LEVENSVZERZEKERING

In het licht van de voorgestelde definitie kan men zich terecht de vraag stellen of sommige levensverzekeringsovereenkomsten nog wel kansovereenkomsten zijn.

Zonder hier in detail te treden, kan ermee worden volstaan twee voorbeelden aan te halen : de verzekeringen uitgesteld kapitaal die onbetwistbaar kansovereenkomsten zijn en de verzekeringen uitgesteld kapitaal met tegenverzekering van het verworven spaartegoed waarvan de kwalificatie ter discussie kan worden gesteld in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

De verzekeringen met uitgesteld kapitaal zijn zonder twijfel kansovereenkomsten, want bij de kapitalisatie van het rendement dat gehaald wordt uit de belegging van de bedragen die werden bijeengebracht tijdens de duur van de overeenkomst wordt rekening gehouden met de kans dat de verzekeringnemer vóór de eindvervaldag van de overeenkomst overlijdt: de door de overleden verzekerden gestorte premies komen de overlevende verzekerden ten goede. Om die reden is het rendement van een verzekering uitgesteld kapitaal, bij eenzelfde rentevoet, lichtjes hoger dan dat van een kapitalisatieverrichting. De lagere kosten van de verzekeringsovereenkomst vinden hun oorzaak in de sterftewinst.

Om te vermijden dat de verzekerde het opgebouwde spaartegoed verloren zou zien gaan in geval van vroegtijdig overlijden, hebben de verzekeraars verzekeringen uitgesteld kapitaal voorgesteld met tegenverzekering van de gestorte premies, en later met tegenverzekering van het verworven spaartegoed. In dit laatste geval verbindt de verzekeraar er zich toe om in geval van vroegtijdig overlijden, het saldo van de spaarrekening te betalen dat gelijk is aan de wiskundige reserve van de overeenkomst.

Het is juist in verband met die overeenkomsten dat de kwestie van de kwalificatie ter discussie kan worden gesteld. Het is immers niet meer erg duidelijk waar de kans op winst of het risico van verlies voor de twee partijen in dit soort contracten ligt. De clause van de tegenverzekering overlijden die slaat op het geheel van de wiskundige reserve van de overeenkomst, heeft tot gevolg dat elk hefboomeffect dat aan de sterftewinst verbonden is, verdwijnt.

Deze verzekeringsformules bevatten alleszins aspecten die voor verwarring zorgen. Eerst en vooral is het gebruik van sterftetafels niet noodzakelijk vereist om het bedrag van de premie te bepalen. Daarnaast bevatten de besproken overeenkomsten geen risicokapitaal; het risicokapitaal is immers gelijk aan het kapitaal overlijden min de wis-

cès moins la réserve mathématique. Il est utile de rappeler ici que l'ancienne loi de contrôle de 1930 indiquait clairement que pour relever de l'assurance vie, l'opération devait être soumise aux lois de la mortalité humaine.

Si l'on accepte de considérer que dans un contrat aléatoire le gain escompté par l'une des parties doit être la contrepartie d'une perte redoutée par l'autre, certains experts doutent qu'il s'agisse encore de contrats aléatoires. Ils se réfèrent à la publicité de certains assureurs qui indique que la garantie décès est offerte gratuitement.

D'autres experts ne partagent pas ce point de vue. Ils estiment que les contrats d'assurance en cause peuvent être décomposés en deux couvertures qui pourraient faire l'objet de deux contrats aléatoires. L'un de capital différé sans contre-assurance, l'autre en cas de décès. Ces deux contrats ont chacun leur coût de sorte qu'en aucun cas, la garantie décès n'est offerte gratuitement.

Les représentants des assureurs ne peuvent se rallier à l'interprétation selon laquelle il ne s'agirait plus de contrats aléatoires au sens du Code civil.

Ils estiment que l'article 1964 ne requiert pas l'existence d'un capital sous risque. L'incertitude existant à la conclusion du contrat quant à la nature de la prestation qui sera finalement versée (capital vie ou décès) et le fait que l'opération reste liée à la durée de la vie humaine suffit selon eux à la qualification d'assurance.

A cet égard, ils s'appuient notamment sur les quatre arrêts rendus récemment par la Cour de cassation française, le 23 novembre 2004, qui statuent en ce sens. Les attendus principaux sont ainsi libellés :

« Attendu que le contrat d'assurance dont les effets dépendent de la durée de la vie humaine comporte un aléa au sens des articles 1964 du Code civil, L. 310-1, 1° et R. 321-1, 20 du Code des assurances et constitue un contrat d'assurance sur la vie ,

Et attendu que la cour d'appel ayant relevé qu'à la date de souscription des contrats litigieux Mme X... ignorait qui d'elle ou des bénéficiaires recevrait le capital puisque le créancier de l'obligation de l'assureur différerait selon que l'adhérent était vivant ou non au moment où le versement du capital devait intervenir, a caractérisé l'aléa inhérent aux contrats au sens des textes précités et ainsi légalement justifié sa décision »

kundige reserve. Op te merken valt dat de oude controlewet van 1930 duidelijk vermeldde dat de verrichting onderworpen moest zijn aan de wetten van de menselijke sterfte om als een levensverzekering beschouwd te kunnen worden.

Indien men ervan uitgaat dat in een kansovereenkomst, de verwachte winst van één van de partijen de tegenhanger moet vormen van het verlies dat de ander moet vrezen, vragen sommige deskundigen zich af of het hier nog om kansovereenkomsten gaat. Zij verwijzen naar de reclame van bepaalde verzekeraars, waarin vermeld wordt dat de overlijdensdekking gratis is.

Andere deskundigen zijn het hier niet mee eens. Zij zijn van oordeel dat de bedoelde verzekeringsovereenkomsten kunnen worden opgesplitst in twee dekkingen waarvoor twee aparte kansovereenkomsten zouden kunnen worden gesloten: een verzekering uitgesteld kapitaal zonder tegenverzekering en een overlijdensverzekering. Deze twee overeenkomsten hebben elk hun prijs; de overlijdensdekking is dus in geen geval gratis.

De vertegenwoordigers van de verzekeraars kunnen niet instemmen met de interpretatie volgens dewelke het niet meer zou gaan om kansovereenkomsten in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

Zij zijn van oordeel dat artikel 1964 niet vereist dat er een risicokapitaal bestaat. De onzekerheid die bij het sluiten van de overeenkomst bestaat over de aard van de prestatie die uiteindelijk zal geleverd worden (kapitaal leven of overlijden) en het feit dat de verrichting gebonden blijft aan de menselijke levensduur volstaan voor hen om de verrichting als een verzekering te kwalificeren.

Hiervoor baseren zij zich onder meer op de vier arresten die het Franse Hof van Cassatie op 23 november 2004 in die zin heeft gewezen. De belangrijkste overwegingen zijn als volgt geformuleerd :

« Attendu que le contrat d'assurance dont les effets dépendent de la durée de la vie humaine comporte un aléa au sens des articles 1964 du Code civil, L. 310-1, 1° et R. 321-1, 20 du Code des assurances et constitue un contrat d'assurance sur la vie ,

Et attendu que la cour d'appel ayant relevé qu'à la date de souscription des contrats litigieux Mme X... ignorait qui d'elle ou des bénéficiaires recevrait le capital puisque le créancier de l'obligation de l'assureur différerait selon que l'adhérent était vivant ou non au moment où le versement du capital devait intervenir, a caractérisé l'aléa inhérent aux contrats au sens des textes précités et ainsi légalement justifié sa décision »

Il ressort du dernier attendu que l'incertitude quant à la personne du bénéficiaire suffirait, selon la Cour, à justifier la qualification de contrat aléatoire

Ces arrêts ne font certes pas autorité dans l'ordre juridique belge, mais, comme les textes en cause sont identiques en droit français et en droit belge, ils ont néanmoins une valeur doctrinale certaine.

B. CONTRATS ALEATOIRES ET CONTRATS D'ASSURANCE VIE

Dire que les contrats vie comportant une contre-assurance décès portant sur la réserve ne sont peut-être pas des contrats aléatoires n'implique pas nécessairement qu'il ne s'agit plus de contrats d'assurance.

L'article 97 de la loi du 25 juin 1992 définit en effet le contrat d'assurance sur la vie comme un contrat dans lequel la survenance de l'événement assuré ne dépend que de la durée de la vie humaine. Tel est encore le cas des contrats discutés ici, puisque le décès de l'assuré dont le moment est toujours incertain, entraîne la prestation de l'assureur. Cet élément distingue ces produits d'un simple produit d'épargne ou d'un produit bancaire.

Notons que ni la législation administrative de contrôle, ni les directives européennes dont la première est largement issue ne sont d'un grand secours en cette matière.

Ces réglementations ne fournissent généralement aucun critère précis permettant de qualifier un contrat d'assurance sous l'angle du droit civil. Elles se contentent de classer les risques en branche ou en groupe de branches et d'autoriser l'exercice de ces activités par des compagnies d'assurance. On observera d'ailleurs qu'elles permettent aux assureurs d'effectuer des opérations de capitalisation alors que nul ne contestera que ces opérations ne sont pas des opérations d'assurance. On en déduit que ce n'est pas parce qu'un assureur est autorisé par la législation de contrôle à exercer telle ou telle activité (capitalisation, branche 21 ou 23 ..) que cette activité relève nécessairement d'une opération d'assurance au sens du droit civil.

Il faut rappeler cependant que l'OCA (actuellement CBFA) a été saisie de la question de la qualification des assurances de capital différé avec remboursement de la réserve en cas de décès.

Dans sa communication n° D198, on lit ceci :

Uit de laatste overweging blijkt dat de onzekerheid over de persoon van de begunstigde volgens het Hof voldoende zou zijn om te rechtvaardigen dat de overeenkomst als kansovereenkomst gekwalificeerd wordt.

Deze arresten zijn in de Belgische rechtsorde zeker niet gezaghebbend, maar aangezien de bedoelde teksten identiek zijn in het Franse en in het Belgische recht, hebben zij alleszins hun waarde binnen de rechtsleer.

B. KANSOVEREENKOMSTEN EN LEVENSVZERKERINGS-OVEREENKOMSTEN

Het feit dat de levensverzekeringsovereenkomsten met tegenverzekering overlijden ten belope van de reserve misschien geen kansovereenkomsten zijn, betekent niet noodzakelijk dat het geen verzekeringsovereenkomsten meer zijn.

Artikel 97 van de wet van 25 juni 1992 definieert de levensverzekeringsovereenkomst namelijk als een overeenkomst waarbij het zich voordoen van het verzekerd voorval alleen afhankelijk is van de menselijke levensduur. Dit is nog het geval met de hier besproken overeenkomsten, aangezien het overlijden van de verzekerde, waarvan het tijdstip altijd onzeker is, aanleiding geeft tot de prestatie van de verzekeraar. Dit element onderscheidt deze producten van een gewoon spaarproduct of van een bankproduct.

Noch de administratieve controlewetgeving, noch de Europese richtlijnen waaruit deze wetgeving grotendeels voortkomt, bieden op dit vlak een uitkomst.

Deze reglementeringen leveren over het algemeen geen precieze criteria om een verzekeringsovereenkomst te kwalificeren vanuit het oogpunt van het burgerlijk recht. Ze volstaan ermee de risico's te klasseren per tak of per groep van takken en toelatingen te verlenen voor de uitoefening van deze activiteiten door verzekeringsondernemingen. Overigens stellen ze de verzekeraars in staat kapitalisatieverrichtingen uit te voeren, terwijl niemand zal betwisten dat deze verrichtingen geen verzekeringsverrichtingen zijn. Hieruit valt af te leiden dat het niet is omdat een verzekeraar door de controlewetgeving gemachtigd is deze of gene activiteit uit te oefenen (kapitalisatie, tak 21 of 23 ...) dat deze activiteit noodzakelijk een verzekeringsverrichting in de zin van het burgerlijk recht is.

Niettemin moet erop gewezen worden dat de vraag van de kwalificatie van de verzekeringen uitgesteld kapitaal met terugbetaling van de reserve in geval van overlijden aan de CDV (thans CBFA) werd voorgelegd.

In zijn mededeling nr. D 198 oordeelt de CDV als volgt :

« L'Office de contrôle des assurances est d'avis que les contrats d'assurance de capital différé avec remboursement de la réserve en cas de décès sont des opérations d'assurance sur la vie relevant de la branche 21. La raison principale est l'existence d'une prestation en cas de décès de l'assuré dont le paiement met fin à l'opération, ce qui n'est pas le cas dans une opération de capitalisation »

Or, l'Office constate que des entreprises mettent sur le marché des contrats dans lesquels, en cas de décès de l'assuré, le bénéficiaire a le choix soit de percevoir immédiatement le capital décès (la réserve du contrat), soit de poursuivre le contrat jusqu'au terme de manière à bénéficier des avantages initialement prévus

L'Office estime qu'en raison de cette faculté laissée au bénéficiaire, ce type de contrat ne peut plus être considéré comme un contrat d'assurance sur la vie »

Le même raisonnement est applicable aux contrats de la branche 23.

Cette analyse de l'autorité de contrôle paraît compatible avec les conclusions dégagées ci-dessus : les assurances de capital différé avec remboursement de la réserve en cas de décès restent des contrats d'assurance sur la vie. Ces contrats conservent cette qualification pourvu que le bénéficiaire ne dispose pas au moment du décès de la tête assurée de la possibilité de poursuivre le contrat à son compte.

On notera que les tribunaux sanctionnent également par le biais de la disqualification des contrats d'assurance vie souscrits par des personnes très âgées qui sont incontestablement des contrats aléatoires au sens défini ci-dessus. D'autres moyens juridiques que la disqualification s'offrent au juge qui entend sanctionner l'absence de contrepartie véritable ou le déséquilibre manifeste du contrat.

Le contrat aléatoire repose, en effet, comme le contrat commutatif, sur un équilibre, mais dans le contrat aléatoire cet équilibre doit exister entre les chances de gain et les risques de perte courus respectivement par les deux parties. La lésion qualifiée, l'absence d'objet, l'erreur sur l'objet ou sur la cause permettent de sanctionner un tel déséquilibre sans qu'il soit besoin de disqualifier le contrat.

« De Controledienst voor de Verzekeringen is van mening dat de verzekeringsovereenkomsten uitgesteld kapitaal met terugbetaling van de reserve in geval van overlijden, levensverzekeringsovereenkomsten zijn die onder tak 21 ressorteren. De voornaamste reden hiervoor is dat ze bij overlijden van de verzekerde in een prestatie voorzien, waarvan de betaling een einde maakt aan de verrichting. Bij kapitalisatieverrichtingen is dit niet het geval »

De Controledienst stelt echter vast dat er verzekeringsondernemingen zijn die overeenkomsten op de markt brengen waarbij de begunstigde in geval van overlijden van de verzekerde de keuze heeft tussen de onmiddellijke uitkering van het kapitaal-overlijden (de reserve van de overeenkomst) en de voortzetting van de overeenkomst tot op de eindvervaldag zodat hij kan genieten van de oorspronkelijk vastgestelde voordelen

Doordat aan de begunstigde deze mogelijkheid geboden wordt, kan dit type van overeenkomst volgens de Controledienst niet meer als een levensverzekeringsovereenkomst beschouwd worden »

Voor de overeenkomsten van tak 23 geldt dezelfde redenering.

Deze analyse van de toezichthoudende autoriteit lijkt verenigbaar met de hierboven vermelde conclusies : de verzekeringen uitgesteld kapitaal met terugbetaling van de reserve in geval van overlijden blijven levensverzekeringsovereenkomsten. Deze overeenkomsten behouden deze kwalificatie mits de begunstigde op het ogenblik van het overlijden van de verzekerde niet over de mogelijkheid beschikt om de overeenkomst voor zijn rekening verder te zetten.

Op te merken valt dat de sancties die door de rechtbanken worden opgelegd, eveneens kunnen bestaan uit disqualificatie van de levensverzekeringsovereenkomsten die door hoogbejaarde personen zijn aangegaan en die ontegenzeggelijk kansovereenkomsten zijn in de hierboven beschreven zin. Er staan ook andere rechtsmiddelen dan de disqualificatie ter beschikking van de rechter die de afwezigheid van een echte tegenpartij of de kennelijke wanverhouding van de overeenkomst wil bestraffen.

Zoals de vergeldende overeenkomst berust op de kansovereenkomst namelijk op een evenwicht, maar in de kansovereenkomst moet er een evenwicht zijn tussen de kans op winst en het risico van verlies die beide partijen respectievelijk lopen. De gekwalificeerde schade, het gebrek aan voorwerp, de vergissing met betrekking tot het voorwerp of tot de oorzaak laten toe een dergelijke wanverhouding te sanctioneren zonder dat het nodig is om de overeenkomst te disqualificeren.

C. ASSURANCE VIE ET PROTECTION DES HERITIERS
RESERVATAIRES

Les sommes considérables qui peuvent être investies dans des produits d'assurance vie à prime unique ou à versements et à rachats libres conduisent à s'interroger sur la protection des héritiers réservataires face à ce qui peut parfois apparaître comme un détournement de certains actifs financiers de la masse successorale.

L'article 124 de la loi du 25 juin 1992 prévoit à cet égard qu'en cas de décès du preneur d'assurance, sont seules sujettes à rapport ou à réduction les primes payées par lui dans la mesure où les versements effectués sont manifestement exagérés eu égard à sa situation de fortune, sans toutefois que ce rapport ou cette réduction puisse excéder le montant des prestations exigibles.

En d'autres termes, seules les primes sont soumises à rapport ou à réduction et encore, seulement si elles sont manifestement exagérées. Le capital, quant à lui, échappe aux prétentions des héritiers. L'article 124 se concentre ainsi uniquement sur l'appauvrissement du patrimoine consécutif au paiement des primes, en privant, en principe, les héritiers de toute revendication à l'égard de l'attribution bénéficiaire consentie par le souscripteur décédé au profit de l'un de ses héritiers ou d'un tiers.

Dans un contexte où l'assurance vie s'affirme de plus en plus comme un produit d'épargne, il y a lieu de se demander si cette protection est bien suffisante et si les raisons pour que la libéralité effectuée par la voie de l'attribution bénéficiaire échappe à la succession sont toujours pertinentes.

Il ne fait guère de doutes que le régime favorable accordé à l'assurance vie au travers de l'article 124 de la loi du 25 juin 1992 et, avant celle-ci, par l'article 43 de la loi du 11 juin 1874 inséré par la loi du 14 juillet 1976 ⁽¹⁾, se justifiait par le fait que l'assurance vie était comprise comme un acte normal de prévoyance entraînant un appauvrissement limité du patrimoine, puisqu'il se traduisait le plus souvent par le paiement de primes périodiques d'un montant raisonnable. Tel n'est plus le cas actuellement. Les situations sont plus diversifiées qu'auparavant. Certains produits d'assurance vie constituent des placements financiers et drainent une épargne considérable qui peut porter gravement atteinte à la réserve. On ne voit dès lors

C LEVENSVERZEKERING EN BESCHERMING VAN DE
RESERVATAIRE ERFGENAMEN

De aanzienlijke bedragen die in levensverzekeringen tegen koopsom of in levensverzekeringen met vrije stortingen en vrije afkoop kunnen worden belegd, doen vragen rijzen naar de bescherming van de reservataire erfgenamen tegen wat soms beschouwd kan worden als een onttrekking van bepaalde financiële activa aan de nalatenschap.

Artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 bepaalt in dit verband dat in geval van overlijden van de verzekeringnemer de premies die hij heeft betaald, niet aan inbreng of inkorting zijn onderworpen, behalve voor zover het betaalde kennelijk buiten verhouding staat tot zijn vermogenstoestand, in welk geval de inbreng of de inkorting het bedrag van de opeisbare prestaties niet mag overschrijden.

Met andere woorden, enkel de premies zijn onderworpen aan inbreng of inkorting en dan nog enkel wanneer ze kennelijk overdreven zijn. Het kapitaal ontsnapt aan de vorderingen van de erfgenamen. Artikel 124 concentreert zich dus uitsluitend op de verarming van het vermogen als gevolg van de premiebetaling en ontnemt in principe aan de erfgenamen elke aanspraak op de begunstiging die de overleden verzekeringnemer aan een van zijn erfgenamen of aan een derde heeft toegekend.

Aangezien de levensverzekering zich steeds meer als een spaarproduct profileert, rijst de vraag of deze bescherming wel voldoende is en of de redenen waarom de vrijgevigheid die via de begunstiging plaatsvindt aan de erfopvolging ontsnapt, wel altijd plausibel zijn.

Het staat vast dat het gunstregime dat werd verleend aan de levensverzekering via artikel 124 van de wet van 25 juni 1992, en, eerder, door artikel 43 van de wet van 11 juni 1874 dat werd ingevoegd door de wet van 14 juli 1976 ⁽²⁾, gerechtvaardigd was door het feit dat de levensverzekering werd opgevat als een normale daad van voorzorg die een beperkte verarming van het vermogen inhield, omdat ze meestal de vorm aannam van de betaling van periodieke premies van een redelijk bedrag. Dit is nu niet meer het geval. Er is nu meer verscheidenheid dan vroeger. Sommige levensverzekeringsproducten zijn financiële beleggingen en slorpen een enorm spaartegoed op dat de reserve ernstig kan aantasten. Daarom is het

¹ Dans cet article, on ne visait que les versements faits par l'époux prédécédé à l'avantage de l'époux survivant. L'article 124 étend la solution à tous les bénéficiaires, sans aucune distinction.

² In dit artikel werden enkel de stortingen bedoeld van de overleden echtgenoot ten voordele van de overlevende echtgenoot. Artikel 124 breidt de regeling uit tot alle begunstigden, zonder enig onderscheid.

pas pourquoi l'attribution bénéficiaire devrait être regardée différemment de toute autre attribution à titre gratuit

Sans doute l'article 124 offre-t-il une protection aux héritiers réservataires contre des appauvrissements excessifs. Force est de constater cependant que la jurisprudence belge offre peu d'exemples où l'on ait fait application de cet article.

Ceci peut s'expliquer par différentes raisons. Tout d'abord, les conditions d'application sont définies de façon si rigoureuses que les juges ne sont guère enclins à y recourir. Les primes doivent être « manifestement exagérées » et les termes utilisés par l'article en question laissent entendre que seule la partie manifestement exagérée des primes versées sont sujettes à réduction.

En outre, l'article 124 ne fournit aucune indication sur les critères qui permettraient de considérer que les primes sont manifestement exagérées. Quels sont les éléments qui permettent de déterminer la situation de fortune du souscripteur ? Faut-il prendre en compte les revenus du ménage, le patrimoine immobilier et mobilier, ou l'ensemble de ces éléments ? L'âge du souscripteur et l'utilité de l'opération envisagée peuvent-ils entrer en ligne de compte ?

L'article 124 est également silencieux sur le moment où la situation de fortune doit être évaluée. Lors de la souscription du contrat, lors de l'attribution bénéficiaire ou lors de chaque versement ?

Le même problème se pose lorsqu'il s'agit de fixer l'ordre de la réduction : à quel moment faut-il considérer que la libéralité a été effectuée ?

L'article 124 apparaît donc peu opérationnel. Il ne garantit pas une protection suffisante des héritiers réservataires.

Les assureurs ne partagent pas ce point de vue. Pour eux, l'article 124 protège suffisamment les héritiers réservataires et il n'y a donc pas lieu de le modifier. Ils ajoutent que les arrêts précités de la Cour de cassation française permettent de donner une réponse à certaines questions posées. La Cour a en effet précisé que le caractère manifestement exagéré des primes devait être apprécié au moment du versement, au regard de l'âge ainsi que des situations patrimoniale et familiale du souscripteur.

On observera cependant que la Cour de cassation fran-

moelijk te begrijpen waarom de begunstiging anders zou moeten worden bekeken dan om het even welke andere toekenning ten kosteloze titel

Waarschijnlijk beschermt artikel 124 de reservataire erfgenamen tegen buitensporige verarming. In de praktijk blijkt echter dat de Belgische rechtspraak weinig voorbeelden biedt van gevallen waarin dit artikel werd toegepast.

Hiervoor kunnen verschillende redenen worden aangehaald. Eerst en vooral zijn de toepassingsvoorwaarden zo strikt gedefinieerd dat de rechters weinig geneigd zijn er een beroep op te doen. De premies moeten « kennelijk overdreven » zijn en de termen die in het betrokken artikel worden gebruikt, laten verstaan dat enkel het kennelijk overdreven aandeel van de gestorte premies aan de inkorting is onderworpen.

Bovendien verstrekt artikel 124 geen enkele aanwijzing over de criteria op basis waarvan bepaald zou kunnen worden of de premies kennelijk overdreven zijn. Op basis van welke elementen kan bepaald worden wat de vermogenstoestand van de verzekeringnemer is? Moet men rekening houden met de gezinsinkomsten, het onroerende en het roerende vermogen, of het geheel van deze elementen? Mag er rekening gehouden worden met de leeftijd van de verzekeringnemer en het nut van de geplande verrichting ?

Artikel 124 zegt ook niets over het ogenblik waarop de vermogenstoestand moet worden beoordeeld. Bij het sluiten van de overeenkomst, bij de begunstiging of bij elke storting ?

Dit probleem doet zich ook voor wanneer het bedrag van de inkorting moet worden bepaald : op welk ogenblik heeft de vrijgevigheid plaatsgevonden ?

Artikel 124 lijkt dus weinig werkbaar. Dit artikel biedt geen toereikende bescherming aan de reservataire erfgenamen.

De verzekeraars zijn het hier niet mee eens. Volgens hen biedt artikel 124 voldoende bescherming aan de reservataire erfgenamen en is een wijziging dus niet nodig. Zij voegen hieraan toe dat de voormelde arresten van het Franse Hof van Cassatie een antwoord bieden op sommige vragen. Het Hof heeft met name verduidelijkt dat het « duidelijk overdreven » karakter van de premies moet beoordeeld worden op het ogenblik van de storting, en dat zowel de leeftijd als de vermogens- en gezinstoestand van de verzekeringnemer elementen zijn waarmee rekening gehouden dient te worden.

Hierbij dient echter opgemerkt te worden dat het Franse

çaise s'est contentée de vérifier si l'article correspondant de la loi française avait été correctement appliqué par le juge du fond, sans se prononcer sur la pertinence de la réglementation.

Face à ce constat, trois solutions peuvent être théoriquement envisagées en ce qui concerne la réduction :

1. La première solution consisterait soit à laisser inchangé l'article 124, soit à maintenir le principe mais en précisant les conditions dans lesquelles les primes pourraient être considérées comme manifestement exagérées dans la ligne des arrêts de la Cour de cassation française cités ci-dessus
2. Une autre solution consisterait à faire porter la réduction sur l'ensemble de la prestation garantie en cas de décès en dérogeant ainsi à la règle issue du mécanisme de la stipulation pour autrui selon laquelle le droit du bénéficiaire est un droit propre qui ne transite pas par le patrimoine du souscripteur.

La prestation d'assurance acquise par un des héritiers ou par un tiers serait donc considérée comme un bien qui aurait pu se trouver dans le patrimoine du défunt et qui aurait normalement dû être recueillie par succession.

3. Une troisième solution consisterait à faire porter la réduction sur la ou les primes sans autre condition. Dans ce cas, il faudrait considérer la date de chaque versement pour procéder à la réduction.

La Commission des assurances se prononce majoritairement pour la première solution. Certains experts penchent en faveur de la troisième, tout en précisant que la réduction ne devrait jamais excéder le montant des prestations exigibles. La deuxième a été rejetée car elle n'est pas compatible avec les règles du Code civil relatives à la stipulation pour autrui

En ce qui concerne le rapport, l'on pourrait présumer que la libéralité indirecte contenue dans le contrat d'assurance est faite hors part si bien que le bénéficiaire serait généralement dispensé du rapport, sous réserve de la preuve contraire. Lorsque le défunt choisit expressément un de ses héritiers pour recueillir la prestation assurée au lieu de l'attribuer à sa succession, on peut considérer qu'il a voulu consentir à cet héritier une libéralité par préciput et hors part. Sans cela, la désignation serait inefficace.

Hof van Cassatie zich beperkt heeft tot het nagaan of het overeenkomstige artikel van de Franse wet correct werd toegepast door de feitenrechter, zonder zich uit te spreken over de relevantie van de reglementering.

Uitgaande van die vaststelling kunnen in theorie drie oplossingen in overweging worden genomen voor de inkorting:

- 1 De eerste oplossing zou erin bestaan hetzij artikel 124 ongewijzigd te laten, hetzij het principe te handhaven maar de criteria te definiëren op basis waarvan de premies als kennelijk overdreven zouden kunnen worden beschouwd. Hiervoor kan men zich baseren op de voormelde arresten van het Franse Hof van Cassatie.
2. Een andere oplossing zou zijn om de inkorting te laten gelden voor het geheel van de gewaarborgde prestatie bij overlijden. Zo zou worden afgeweken van de regel die voortvloeit uit het systeem van het beding voor derden, volgens dewelke het recht van de begunstigde een eigen recht is dat niet tot het vermogen van de verzekeringnemer behoort.

De verzekeringsprestatie die door een van de erfgenamen of door een derde wordt verworven zou dus worden beschouwd als een goed dat zich in het vermogen van de overledene had kunnen bevinden en dat normaal gezien verkregen had moeten zijn door erfopvolging.

3. Een derde oplossing zou erin bestaan de inkorting te laten gelden voor de premie(s), zonder andere voorwaarde. In dit geval zou de datum van elke storting in aanmerking moeten worden genomen om de inkorting uit te voeren.

De meerderheid van de leden van de Commissie voor Verzekeringen spreekt zich uit voor de eerste oplossing. Sommige deskundigen hebben een voorkeur voor de derde oplossing, maar verduidelijken hierbij dat de inkorting nooit het bedrag van de opeisbare prestaties zou mogen overschrijden. De tweede oplossing wordt verworpen omdat ze niet verenigbaar is met de regels van het Burgerlijk Wetboek betreffende het beding ten behoeve van derden

Wat de inbreng betreft, zou kunnen worden verondersteld dat de vrijgevigheid die onrechtstreeks vervat zit in de verzekeringsovereenkomst buiten erfdeel is gebeurd zodat de begunstigde doorgaans zou worden vrijgesteld van deze inbreng, tot het bewijs van het tegendeel is geleverd. Wanneer de overledene uitdrukkelijk een van zijn erfgenamen aanwijst, om de verzekerde prestatie te ontvangen in plaats van ze aan zijn nalatenschap toe te kennen, wordt aangenomen dat hij aan deze erfgenaam

Les représentants des assureurs estiment que l'article 124 ne doit pas être modifié. Ils défendent le maintien de cet article dans sa version actuelle, tant en ce qui concerne la réduction que le rapport, en laissant ainsi le soin à la jurisprudence de déterminer ses conditions d'application

Il faut rappeler enfin qu'en vertu du droit des successions, il n'y a pas lieu à revalorisation des primes en cas de rapport ou de réduction. Les montants rapportés ou réduits ne doivent pas non plus être augmentés des intérêts produits jusqu'au jour du décès, ce qui est regrettable. S'agissant de la réduction, la date d'évaluation au jour du décès concerne celle de la masse fictive. Les biens donnés constituent la masse fictive et sont évalués au jour du décès. La donation d'argent est évaluée au nominal.

--

3. CONCLUSION

La Commission est partagée sur la notion de contrat aléatoire.

D'un côté, si l'on estime que le contrat aléatoire procède toujours d'un échange de chances de gains ou de risques de pertes, il est permis de douter que les contrats d'assurance de capitaux différés avec contre-assurance de la réserve soient encore des contrats aléatoires. Il faut reconnaître cependant que les articles du Code civil consacrés à ces contrats manquent de précision d'autant plus qu'ils ont été rédigés à un moment où les assurances vies étaient considérées comme illicites.

De l'autre, si l'on estime, comme les représentants des assureurs, que le contrat aléatoire ne procède pas nécessairement d'un échange de chances de gains ou de risques de pertes, et que, comme l'affirment les arrêts rendus récemment par la Cour de cassation française, l'incertitude existant au moment de la conclusion du contrat quant à la personne qui sera appelée à recueillir les prestations assurées suffit à caractériser l'aléa, alors les contrats d'assurance dont il est question ci-dessus restent certainement des contrats aléatoires

En tout état de cause la Commission estime de façon unanime que les contrats d'assurance vie comportant une

een gift bij vooruitneming heeft willen toestaan buiten erfdeel, zoniet zou de aanwijzing ondoeltreffend zijn.

De vertegenwoordigers van de verzekeraars zijn van mening dat artikel 124 niet gewijzigd moet worden. Zij pleiten ervoor dit artikel te behouden in zijn huidige versie, zowel voor de inkorting als voor de inbreng, en het aan de rechtspraak over te laten om de toepassingsvoorwaarden vast te stellen.

Tenslotte dient erop gewezen te worden dat wat het successierecht betreft, er geen reden toe is om de premies te herwaarderen in geval van inbreng of inkorting. De ingebrachte of ingekorte bedragen dienen ook niet verhoogd te worden met interesten berekend tot de dag van het overlijden, wat te betreuren valt. Wat betreft de inkorting is de datum van waardering op de dag van het overlijden, deze van de fictieve massa. De geschonken goederen vormen de fictieve massa en worden gewaardeerd op de dag van het overlijden. De schenking van geld wordt nominaal gewaardeerd.

--

3. BESLUIT

De Commissie is verdeeld over het begrip kansovereenkomst.

Enerzijds, als men ervan uitgaat dat een kansovereenkomst altijd voortvloeit uit een uitwisseling van kansen op winst en risico's van verlies, kan men betwijfelen of verzekeringsovereenkomsten uitgesteld kapitaal met tegenverzekering van de reserve nog kansovereenkomsten zijn. Er dient nochtans vastgesteld te worden dat de artikelen van het Burgerlijk Wetboek die op deze overeenkomsten betrekking hebben duidelijkheid missen en dat deze artikelen bovendien opgesteld zijn op een ogenblik waarop de levensverzekeringsovereenkomsten als ongeoorloofd werden beschouwd.

Anderzijds, als men ervan uitgaat, zoals de vertegenwoordigers van de verzekeraars, dat de kansovereenkomst niet noodzakelijk voortvloeit uit een uitwisseling van kansen op winst of risico's van verlies, en dat, zoals recente arresten van het Franse Hof van Cassatie bevestigen, de bij het sluiten van de overeenkomst bestaande onzekerheid over de persoon die aangewezen zal worden als begunstigde van de verzekerde prestaties volstaat om van een toevalskarakter te spreken, blijven de desbetreffende verzekeringsovereenkomsten kansovereenkomsten.

In ieder geval is de Commissie unaniem van oordeel dat de levensverzekeringsovereenkomsten die een tegen-

contre-assurance décès portant sur la réserve sont des contrats d'assurance sur la vie au sens de l'article 97 de la loi du 25 juin 1992. Il s'agit en effet toujours et nécessairement d'une opération liée à la vie humaine. L'Office de contrôle des assurances avait déjà statué en ce sens dans sa communication n°198.

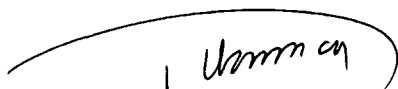
Néanmoins, sauf à remettre en cause l'institution de la réserve héréditaire, la Commission estime que l'assurance sur la vie, sous quelque forme que ce soit ne peut être utilisée comme un moyen pour détourner de la succession des sommes d'argent parfois importantes. Telle était d'ailleurs la volonté du législateur de 1992 lorsqu'il a instauré le régime spécifique prévu à l'article 124

Elle propose dès lors, soit de maintenir l'article 124 de la loi du 25 juin 1992, dans sa formulation actuelle ou en précisant ses conditions d'application dans le sens préconisé ci-dessus, soit de faire porter la réduction sur les primes sans condition d'exagération manifeste dès qu'il y a atteinte à la réserve. La première branche de l'alternative emporte l'adhésion de la majorité

En ce qui concerne le rapport, l'on pourrait présumer que la libéralité indirecte contenue dans l'attribution bénéficiaire est faite hors part.

Quelle que soit la solution retenue, la bonne foi impose à l'assureur de donner au preneur d'assurance lors de la souscription du contrat une information claire et précise sur les droits des héritiers réservataires afin d'éviter les abus.

--
Le Président,

B. DUBUISSON

verzekering bij overlijden ten belope van de reserve bevatten, levensverzekeringsovereenkomsten in de zin van artikel 97 van de wet van 25 juni 1992 zijn. Het gaat immers altijd en noodzakelijk over een verrichting gebonden aan de menselijke levensduur. De Controledienst voor de Verzekeringen had reeds in die zin geoordeeld in haar mededeling D 198.

Niettemin is de Commissie van oordeel dat, tenzij het instituut van de erfrechtelijke reserve in vraag zou gesteld worden, de levensverzekering onder geen enkele vorm mag gebruikt worden als middel om soms belangrijke geldsommen aan de erfopvolging te onttrekken. Dit was overigens ook de wil van de wetgever in 1992, wanneer hij het specifieke regime van artikel 124 heeft ingevoerd.

Zij stelt dus voor ofwel artikel 124 van de wet van 25 juni 1992 te handhaven, in zijn huidige vorm of met verduidelijking van de toepassingsmodaliteiten ervan zoals hierboven wordt voorgesteld, ofwel de inkorting te laten gelden voor de premies zodra er een aantasting is van de reserve, zonder te eisen dat de premies « kennelijk overdreven » moeten zijn. Het eerste gedeelte van het alternatief geniet de voorkeur van de meerderheid.

Wat de inbreng betreft, zou kunnen verondersteld worden dat de vrijgevigheid die onrechtstreeks vervat zit in de begunstiging buiten'erfdeel is gebeurd.

Welke oplossing ook weerhouden wordt, de verzekeraar is ertoe gehouden, krachtens het principe van goede trouw, bij het sluiten van de overeenkomst aan de verzekeringnemer duidelijke en nauwkeurige informatie te verstrekken over de rechten van de reservataire erfgenamen, teneinde misbruiken te voorkomen.

--
De Voorzitter,